

Un lloc a Europa

Fa cinc o sis anys, l'Institut d'Estudis Catalans va celebrar un simposi sobre un tema recurrent, actual i confús: sobre "nosaltres i Europa", que tantes fantasies desperta, i tantes esperances frustrades.

Sense ganes de ser original, i amb un punt de melancolia, jo hi vaig recordar, en la meua ponència, allò que sap tothom: que aquesta Europa, o més exactament la Unió Europea, s'ha construït i com un espai fet de nacions, no anul·lador de les nacions. De les nacions-estats, és clar, fins ara i previsiblement. L'Europa dels mercaders i l'Europa de les institucions de Brussel·les, difícilment esdevindrà l'"Europa dels pobles", si entenem els "pobles" com a realitats independents dels estats constituïts. L'uropeisme, però (tan antic i tan sòlid en la història del catalanisme), és un valor i un projecte superior al dels antics estats tancats i en conflicte, és el fonament d'una desitjable identitat europea que encara tardarà molt, si hi arriba, a ser equivalent a un sol espai d'identitat de caràcter nacional. Hi ha, però, una qüestió crucial: en el procés de construcció institucional de la Unió Europea, la sobirania clàssica (real i simbòlica) dels estats es fonamenta cada vegada menys sobre els seus atributs històrics, com ara fronteres polític-policiaques, moneda i finances, relacions exteriors absolutament autònomes, o exèrcits nacionals. Hi ha, tanmateix, un conjunt d'atributs que es mantindran com a específics dels estats, com són els camps de la cultura, l'educació i la llengua, els espais i mitjans de comunicació de masses, i l'entrellat simbòlic específic. Possiblement, aquests atributs i camps d'acció ideològica i política tindran una creixent importància relativa: és ací, sobretot, on cada estat membre de la UE buscarà preservar i projectar la seua especificitat nacional, i on funcionarà a ple rendiment l'habitual i històric nacionalisme d'estat. A moltes coses poden o podran renunciar els estats, però mai no renunciaran, ans al contrari, a preservar, reforçar i projectar la seua especificitat cultural i, si és el cas, lingüística: justament perquè saben que és ací on es

Joan Francesc Mira

fonamenta i on es juga la realitat, la percepció i la projecció de la pròpia identitat distintiva. Els ministres del ram, com ara l'inefable senyor Wert, això ho saben de sobres, i actuen en conseqüència.

Per tant, és també en aquests camps on els pobles sense estat (les seues institucions d'autogovern, les seues entitats cíviques, els seus intel·lectuals, els seus mitjans de comunicació...) han de dur endavant una acció contundent i eficaç. Perquè acceptar com a propi el marc cultural, educatiu i lingüístic de l'estat és –per aquestes nacions que no en tenen– acceptar la pròpia inexistència, o una existència parcial, subalterna i subordinada, i en definitiva abocada a l'extinció. La llengua, la cultura, la comunicació, la definició simbòlica en termes propis, són els camps on es juga la continuïtat (la visibilitat conscient, endins i enfora) del propi espai nacional. I tot esforç en aquest terreny ha de ser, com a mínim, tan decidit i clar i "sense complexos" com el que fan els mateixos estats. Si Catalunya ha de ser, o pot ser, o vol ser, "una nació d'Europa" (que pretén ser també un estat), ha de presentar-se i definir-se com a tal nació, com a tot, no com a part, perquè si la independència política no fos ara com ara possible, la independència cultural i simbòlica és del tot imprescindible. "Ser" és "ser percebut", i ser percebut a Europa com a nació ha de ser resultat de presentar-se i projectar-se com a tal: com a nació-tot, no com a part de la nació espanyola. I això, simplement, les institucions catalanes mai no ho havien fet seriosament. Fins ara. Perquè ara, el fet d'aparèixer davant d'Europa i del món com una nació que pretén ser un estat comença a tindre efectes mai no vistos. Catalunya, per primera vegada en temps contemporanis, ocupa ja un lloc propi en diaris i televisions de tot arreu: ja pot ser vista, per fi, com un país amb cara pròpia. És a dir, ja comença a existir, ja comença a ocupar un espai amb un nom. I només per això, tot el que està passant, arriscat com és, ja valia la pena.

"Ser" és "ser percebut", i ser percebut a Europa com a nació ha de ser resultat de presentar-se i projectar-se com a tal: com a nació-tot, no com a part de la nació espanyola. I això, simplement, les institucions catalanes mai no ho havien fet seriosament. Fins ara. Perquè ara, el fet d'aparèixer davant d'Europa i del món com una nació que pretén ser un estat comença a tindre efectes mai no vistos.